

Ungdomsarbetslöshet

- inte längre en klassfråga

Över hela världen är ungdomsarbetslösheten ett växande problem. I början av mars samlades offentliga arbetsförmedlingar från ett trettiotal länder i Stockholm för att utbyta idéer om hur unga ska få fler chanser.

– Jag är övertygad om att om inte ungdomarna känner att det sociala kontraktet finns där så hamnar vi förr eller senare i ett socialt krig med uppror, utanförskap och hotbilder, sa Angeles Bermudez-Svankvist, Arbetsförmedlingens generaldirektör, under mötet.

De kallas för Neets. Ungdomar som varken har utbildning eller arbete (Neither in Employment nor Education or Training). De finns inte registrerade någonstans så ingen vet hur många de är, men antas uppgå till 12 procent av alla mellan 15-25 år i Europa. I Sverige kan det röra sig om tiotusentals ungdomar. I andra länder, som Storbritannien och Italien, kan det finnas över en miljon Neets. De är drop outs. Chanslösa. Benämningarna är många och ungdomarna hyser ofta ett stort förakt gentemot olika myndigheter. De skulle aldrig komma till Arbetsförmedlingen självmant.



Det sociala krig som Angeles Bermudez-Svankvist varnar för har vi sett exempel på i Paris förorter 2005 och i London 2011. Sverige brukar följa ett par steg efter, men även här har förödelsen varit synlig i Rosengård i Malmö, Rinkeby i Stockholm, Backa i Göteborg.

Sedan juli 2012 och tre år framåt är Sverige ordförandeland för Wapes, vilket gör Angeles Bermudez-Svankvist till ordförande för organisationen. Wapes har ett nittiotal länders arbetsmarknadsmyndigheter som medlemmar. Nätverkets syfte är att olika länder ska kunna lära av varandra. Organisationen har också erfarenhetsutbyte med EU och ILO. På många håll i världen är problemet med ungdomsarbetslöshet betydligt mer allvarligt än i Sverige och levnadsförhållanden kan tyckas vara olika, men ändå är kommande utmaningar förvånansvärt lika: Omfattande migration. De enkla jobben försvinner. Dagens arbeten kräver mer utbildning. Färre unga ska försörja allt fler äldre. Kriminella nätverk rekryterar unga.

Deltagarna under workshopen fick bland annat se hur Arbetsförmedlingen i samarbete med Fryshuset kunnat individanpassa möjligheten att få unga som finns i samhällets utkanter att vilja komma tillbaka till jobb och studier utan att det kostar särskilt mycket.

– Det är inte längre en klassfråga. Ungdomar oavsett samhällsklass har svårt på arbetsmarknaden och kan hamna på fel vägar. Det sammanfaller med en finansiell oro och generationsväxling, sa Angeles Bermudez-Svankvist under mötet.

Ungdomsarbetslöshet mäts på olika sätt. Arbetsförmedlingen räknar på åldersgruppen 18-24 år i sin statistik. Enligt den var 99 000 unga (17,9 %) arbetslösa i Sverige februari 2013. SCB mäter istället 15-24 år och enligt den statistiken finns det 157 000 unga (26,4 %) arbetslösa i februari 2013. Men här ingår även de som studerar och som uppger att de söker jobb på helger eller sommarjobb.

– Det är riskabelt att använda det sättet att mäta eftersom det visar en högre ungdomsarbetslöshet än den verkliga. Det i sin tur kan leda till att sökaktiviteten minskar eftersom det skapar en känsla av

att ”det är ingen idé”, säger Angeles Bermudez-Svankvist.



Just individuella speciallösningar är framtidens melodi. Åtminstone för den mest utsatta grupp unga som har multipla svårigheter, som inte har klarat skolan av olika skäl, som tappat hoppet om att de kan, som har växt upp i områden med ärftlig arbetslöshet, som saknar nätverk eller som har växt upp i hem där föräldrarna inte orkat ta vuxenansvar. Där har Fryshuset och deras erfarenheter spelat en viktig roll.

– Vi anställer unga som söker upp ungdomarna i deras egna

miljöer och ger dem en chans till och en chans till. Arbetsförmedlingen har bokstavligen letat upp dem i förorterna. Nästa steg handlar kanske om att ta hand om deras föräldrar och familj, säger Angeles Bermudez-Svankvist.

En aspekt som alltför sällan beaktas är att entreprenörskap inte alltid hänger ihop med utbildning utan med drivkrafter, personlig förmåga och att vilja ta sig an utmaningar. Idag finns inte verktygen för att hitta dessa ungdomar. Men det finns andra som lyckas bättre och det vet Johan Oljeqvist, VD på Fryshuset.

– När det är lågkonjunktur så rekryterar de kriminella nätverken hårt och det är inga dumskallar de får. Det är inte losers utan begåvade människor som blir frustrerade över att de inte kommer in i samhället, säger han.

Välkomna unga – då löser de problemen

Ingen vet hur många ungdomar som finns där utanför alla system. Som ”häng-er” någonstans.

– Det har varit ett stort problem för myndigheterna hur man ska hitta dessa unga, men vi har inga problem att träffa dem. Vi når dem genom vårt rykte och våra verksamheter och för att de har förtroende för oss, säger Johan Oljeqvist, VD på Fryshuset.

Fryshusets grundare, Anders Carlberg, gick nyligen bort. Men hans livsverk är större och starkare än någonsin. Hans porträtt hänger på väggen i den stora baskethallen. Det var med basket allt en gång började. 1984 letade han efter en lokal där ungdomar bland annat skulle kunna spela basket

och ett gammalt fryslager i Stockholm var ledigt. Sedan dess har rörelsen vuxit och består idag av ett 40-tal varierande verksamheter, främst inriktade på den allra svåraste gruppen unga.

Vissa verksamheter mer kända än andra; som Exit som ger stöd åt dem som vill lämna extremistiska grupper, som Sharaf hjältar som förebygger hedersförtryck eller som Lugna gatan. De sistnämnda har sitt ursprung i den ungdomsförening som i början av 90-talet kallade sig A non fighting generation efter att oroligheter och ungdomsbråk avlöst varandra i Stockholm. Fryshuset hakade på och blev en drivande motor. Idag arbetar de i sina beige jackor i kollektivtrafiken, i bostadsområden, i skolor.



Ungdomar med brokig bakgrund suggs upp av Lugna gatan, får utbildning och deltar i trygghetsarbete. Tanken är att problemskapare förvandlas till problemlösare genom att de växer med ansvaret. Majoriteten av dem har varken skola eller jobb bakom sig, de arbetar ett tag och går sedan vidare. Personalomsättningen är medvetet stor och som arbetsmarknadsprojekt är Lugna gatan extremt framgångsrikt, menar Aron Lavesson, verksamhetsledare på Fryshuset.

– Vi är som en kurator som har samtal med unga, men istället för att sitta i ett rum och vänta på att unga kommer till oss, vilket de inte gör, så är vi ute och samtalar där de är. Vi finns på de platserna och resultatet av det blir mer trygghet. Det finns väldigt många människor som lever ett kriminellt liv, på svartjobb eller bidrag, men som vill lämna det livet och inte hittar ut, säger han.



Lugna gatans unika kompetens består i att deras värddar själva kommer från nätverken där de unga håller till. De kallas värddar för att de vill vara något annat än vakter. Genom sin närvaro har de en lugnande effekt och blir en del av kedjan i trygghetsarbetet samtidigt som de har ett nära samarbete med både polis, socialtjänst och andra. Det låter som en svår balansgång och det har inte fungerat gnisselfritt hela tiden.

– Vi har inte alltid lyckats kommunicera vad som är vår roll. Vi jobbar inte som informanter. Vi finns i den miljö där allt händer och kortsiktigt skulle vi kunna ta reda på vem som gör vad, men då skulle vi snart förlora förtroendet hos unga. Vi är ingen brottslösande organisation. Vårt uppdrag är att visa andra vägar och att ge alternativ, att man inte måste gå djupare in i ett utanförskap och idag förstår polisen det, säger Aron Lavesson.

Komikern Måns Möller brukar skämta om att det inte är konstigt att vi har ungdoms-

arbetslöshet när ungdomar kan gå på sportfiskegymnasium. Hur många får jobb efter det? Fryshuset har gymnasium med inriktning mot bland annat basket, dataspelsdesign, skateboard, musik. Men poängen är inte att man ska bli professionell skaetare eller gitarrspelare, menar Johan Oljeqvist.

– Att utföra kreativa saker stimulerar inlärning, det påverkar självkänslan om vi tror på vår förmåga. Grunden är att se till att ungdomarna kommer till skolan och klarar den. Får man utöva sin passion så blir det roligare att gå dit och det ger motivation att göra annat. Det gäller att hitta nyckeln till varje individs passion och utgå från det, det är därför man får spela basket på lektionstid, säger han.

Har man varken utbildning eller arbete så har man sällan självkänsla heller. Myndigheter måste se många, men Fryshuset kan se den enskilde. Ett av deras senaste projekt är Unga in. Sommaren 2008 träffades Anders Carlberg och Angeles Bermudez-Svankvist under politikerveckan i Almedalen och började prata om vad de kunde göra för de unga som står längst bort från arbetsmarknaden. De som aldrig kommer till Arbetsförmedlingen.

– Resultatet blev en arbetsförmedling som lades inne på Fryshuset och kallas för Unga in för att få bort myndighetsstämpeln. Framgången är att vi gifte Fryshusets ideella metod att jobba med unga och Arbetsförmedlingens kompetens kring arbetslöshet. Under de tre år vi har jobbat med detta har vi lyckats med något som ingen annan har gjort förut. Vi når de här ungdomarna genom vårt rykte och deras förtroende för våra verksamheter, säger Johan Oljeqvist.

På samma sätt som Lugna gatan har Arbetsförmedlingen anställt ungdomar som rör sig i kretsar där andra ungdomar håller till. Det skapar intresse för förändring och minskar många frågetecken. Hitills har 24 procent gått ut i arbete och 41 procent till utbildning – med tanke på målgruppen så anses utfallet vara bra. Fortfarande är det frågan om en ganska liten grupp, menar Rita Croborn, chef för utbildning och arbetsmarknad på Fryshuset.

– I början av 90-talet hade vi en stor kris och då pratades det om sjuttitalisterna som en förlorad generation. Så har det ju inte blivit. Vi får absolut inte prata om förlorade generationer. Vad är det för dystopisk vision? Vissa kommer att ha det svårt, men den stora gruppen ungdomar kommer att klara sig. Pratar vi om att få ett arbete när vi är tjugo och stanna kvar tills vi är sextiosju så kommer det nog att minska, men då är det dags att vi börjar diskutera vad ett arbete är. Vår syn på arbete och kompetens måste förändras, säger hon.

Johan Oljeqvist håller med och berättar om en ung kille han nyligen träffade.

– Han hoppades på att få jobb på sin farbrors pizzeria i framtiden och han trodde inte att han kunde så mycket. Det är en kille som är kurd och som pratar flytande arabiska och kurdiska, god franska, svenska och engelska. Han har familj i London, Istanbul och New York. Han har ett globalt nätverk och en global kulturell förståelse och enda möjligheten han såg var att kanske få jobba på pizzerian. Om vi kan få unga att förstå att de är anställningsbara och välkomna så kommer de själva att lösa problemen.

Hans P.A. Karlsson